

CEBECİ ŞEHİT BİROL ÖZTEKİN POLİS MERKEZİ AMİRLİĞİ NEZARETHANELERİ ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:

2023/38

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 21.09.2023 tarihli ve 2023/771 sayılı kararıyla oy birliği ile kabul edilmiştir.

KISALTMALAR.....	iii
I. GİRİŞ.....	1
II. NEZARETHANEDE YAPILAN TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	2
III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER	6
A. DEĞERLENDİRME.....	6
B. TAVSİYELER.....	6
1. Cebeci Şehit Birol Öztekin Polis Merkezi Amirliğine Yönelik Tavsiyeler.....	6

KISALTMALAR

AIÖK / CPT	: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
cm	: Santimetre
OPCAT	: İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol
para.	: Paragraf
TIHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	: Ulusal Önleme Mekanizması
m²	: Metrekare

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK), 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14/9/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in birinci maddesine göre Protokolün amacı: *"bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, gayriinsanî veya küçültücü muamele veya cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır."*

3. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendine göre UÖM: *"İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi"* ifade etmektedir.

4. Suç işlediği şüphesi somut delillerin varlığı ile kuvvetle muhtemel olan kişinin kolluk kuvvetleri tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin genel hükümler 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)'da yer almaktadır. CMK'nın 99'uncu maddesinde ise *"Gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddi koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözaltı işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözaltına alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözaltına alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kuralların yönetmelikle gösterileceği"* hükme bağlanmıştır.

5. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin 4’üncü maddesine göre nezarethaneler; “*şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri*” ifade etmektedir.

6. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde, Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu ifade edilmiştir.

7. Anılan görevin icrası kapsamında 11/1/2023 tarihinde Cebeci Şehit Birol Öztekin Polis Merkezi Amirliği Nezarethanelerine¹ **habersiz** bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde; Başkan Yardımcısı ..., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcıları ... ve ... yer almıştır.

8. Ziyaret, Merkez İdaresi ile yapılan ön görüşme ile başlamıştır. Görüşmede; Ziyaret Heyeti tarafından; TİHEK, ulusal önleme mekanizması, ziyaretin amacı ve yöntemine ilişkin bilgiler verilmiştir. Ziyaret Heyeti, görevli personel tarafından Merkez İdaresi ve nezarethanelere ilişkin konularda bilgilendirilmiş, nezarethanede tutulan kişi olmaması nedeni ile alıkonulanlarla herhangi bir görüşme yapılamamış, ortak alanlar ile nezarethanelere ilişkin incelemelerde bulunulmuştur.

9. Bu rapor, 22/9/2022 tarihli ve 2022/185 sayılı Kurul kararı ve Başkanlık makamının 9/1/2023 tarihli ve 18020 sayılı oluruna istinaden 11/1/2023 tarihinde Şehit Birol Öztekin Polis Merkezi Amirliği Nezarethanelerine gerçekleştirilen izleme ziyareti neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

II. NEZARETHANEDE YAPILAN TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

10. Merkez, 1968 yılında inşa edilmiş olup 1970 yılında faaliyete başlamıştır. Ön Cebeci Mahallesi, Çankaya/Ankara’da bulunan Merkeze toplu taşıma araçları ile ulaşım mümkündür.

11. Ziyaret Heyeti tarafından Merkez içerisinde asansör bulunmadığı, bu sebeple birinci katta yer alan nezarethanelerin engelli bireylerin kullanımına uygun olmadığı değerlendirilmiştir. İdare tarafından konuyla ilgili olarak Merkeze hiç engelli tutulanan

¹ Bundan sonra kısaca Merkez olarak ifade edilecektir.

gelmediği, gelmesi halinde Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü merkez binasına gönderileceği ifade edilmiştir.

12. Merkez 500 metrekare (m²) açık alan, 350 m² kapalı alana sahiptir.

13. Merkezde iki nezarethanenin bulunduğu görülmüştür. Merkez İdaresi tarafından her nezarethanede bir kişinin tutulduğu, ikiden fazla kişinin gelmesi halinde ise bu kişilerin Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğüne gönderildiği söylenmiştir. Bir nezarethanenin boyutu 300x300 santimetre (cm), yüksekliği 300 cm; diğer nezarethanenin boyutu 300x240 cm, yüksekliği 300 cm'dir.

14. Nezarethanenin girişinde odanın hangi cinsiyet grubuna tahsis edildiğine ilişkin işaret veya tabelanın mevcut olmadığı görülmüştür.

15. Nezarethanelerin içinde tutulanlara ayrılan tek bir oturma alanının olduğu ancak yeterince kullanışlı ve rahat olmadığı gözlemlenmiştir. Merkez personeli tarafından Ziyaret Heyetine yatma ve oturma alanlarının eskidiği ve yenilenmesi gerektiği yönünde Emniyet Genel Müdürlüğüne iki defa yazı gönderildiği aktarılmıştır.

16. Nezarethanelerin içinde yeterli sayıda bulunan yastık ve battaniyenin eski olduğu gözlemlenmekle birlikte tutulanlara verilen eşyaların kendilerine zarar vermemeleri için lastikli alanlarının kesildiği görülmüştür. Merkez İdaresi tarafından tutulanlara verilen eşyaların düzenli olarak yıkandığı ve depoda muhafaza edildiği belirtilmiş, Ziyaret Heyeti tarafından yapılan incelemede eşyaların temiz olduğu görülmüştür.

17. Merkez İdaresi tarafından hamile, engelli, yaşlı, çocuk veya diğer hassas grupların özel durumları ve ihtiyaçları ile ilgili gerekli dikkat ve özenin gösterildiği, sağlık durumlarına dikkat edilerek takibinin yapıldığı, bu kişiler hakkında Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nde bulunan hükümlerin uygulandığı belirtilmiştir.

18. Nezarethanelerin yer aldığı koridorda bir pencerenin bulunduğu görülmüştür. Pencerenin karşısındaki odaya yeterince ışık gelirken pencereye daha uzak olan diğer odaya nispeten daha az ışığın geldiği gözlemlenmiştir.

19. Merkezin ısınma ihtiyacının doğalgaz yakıtlı ısıtma sistemi aracılığıyla sağlandığı bilgisi edinilmiştir. Ziyaret Heyeti tarafından ortak alanlar ile nezarethaneler incelenmiş, Merkez ısısının uygun olduğu tespit edilmiştir.

20. Yapay aydınlatma için koridorda büyük lambaların bulunduğu, nezarethane odalarının içerisinde ise aydınlatmanın bulunmadığı tespit edilmiştir.

21. Merkezde iki adet tuvalet ve lavabo, bir adet banyonun olduğu görülmüştür. Merkez İdaresi tarafından 24 saat sıcak suya erişim imkânının mevcut olduğu; ayrıca tuvalet,

lavabo ve banyoların düzenli olarak temizlendiği ve malzemelerin günlük olarak kontrol edildiği ifade edilmiştir. Öte yandan Ziyaret Heyeti tarafından yapılan incelemede tuvalet, lavabo ve banyonun eski ve bakımsız olduğu, engellilerin kullanımına uygun olmadığı, tuvalet kâğıdı, kâğıt havlu gibi eşyaların eksik olduğu gözlemlenmiştir.

22. Merkez İdaresi tarafından Merkezin düzenli olarak ilaçlandığı ifade edilmiştir. Ziyaret Heyeti tarafından söz konusu hususa ilişkin belge Merkez İdaresinden talep edilmiş olup Merkezin 7/1/2023 tarihinde Belediye ekipleri tarafından ilaçlanarak dezenfekte edildiği tespit edilmiştir.

23. Merkez İdaresi tarafından İl Emniyet Müdürlüğüne tutulanların yemek ve su ihtiyacı ile ilgili yıllık ihalenin gerçekleştirildiği, ihale kapsamında özel beslenme ihtiyacına yönelik menüler sağlanamadığı ancak tutulanın marketten herhangi bir ihtiyacının olması halinde ihtiyacının giderildiği belirtilmiştir.

24. Tutulanlara acil tıbbi müdahale gerektiren durumlarda bu konuda eğitim almış personel tarafından gerekli müdahalenin yapıldığı ve 112 Acil Çağrı Merkezinin arandığı bilgisi edinilmiştir.

25. Merkez İdaresi tarafından tutulanın bulaşıcı hastalığa sahip olduğunun tespit edilmesi halinde hastanede gerekli kontrollerin yapıldığı ve Merkezde bulunan tüm odaların dezenfekte edildiği açıklanmıştır.

26. Merkezde yangın alarm sistemi ve yangın merdiveninin bulunmadığı ancak yangın söndürme tüplerinin bulunduğu görülmüştür.

27. Merkez İdaresi tarafından, tutulanların talep etmesi halinde ibadet ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli malzemelerin verildiği görülmüştür.

28. Merkezde bir müdafî görüşme odası ve bir ifade alma odası bulunduğu görülmüştür. Müdafî görüşme odasının aynı zamanda bekleme odası olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Bu odanın duvarlarına tutulanlar tarafından kalemle çok sayıda yazı yazıldığı ve odanın duvarlarının bakımsız olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca odada masanın bulunmadığı sadece odanın iki kenarında oturulacak yerlerin bulunduğu ve buraların oldukça bakımsız olduğu görülmüştür.

29. Merkezde Nezarethane Talimatı², Gözaltı Talimatnamesi, Şüpheli Hakları ile Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinin mevcut olduğu ancak bunların dışında tutulanları bilgilendirici broşür veya kitapçık gibi herhangi bir materyalin bulunmadığı, ayrıca, yabancı

² Bkz. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 25'inci maddesinin beşinci fıkrası şöyledir: "Nezarethane girişine, onaylanmış nezarethane talimatı asılır."

uyruklu şahıslar için İngilizce, Arapça, Rusça, Fransızca, Almanca gibi çeşitli dillerde hazırlanmış Sanık Hakları Formu bulunmadığı tespit edilmiştir.

30. Merkez İdaresi tarafından tutulana ait eşyaların bir tutanak karşılığında emanet kutusunda muhafaza edildiği, serbest bırakılma halinde eşyaların tutanak ile teslim edildiği, tutuklanma durumunda ise ilgili jandarma personeline teslim edilmek üzere eşyaların savcılığa verildiği belirtilmiştir.

31. Tutulanların dilek ve şikâyetlerini Merkez İdaresine iletebilmesi için dilek ve şikâyet kutusunun bulunduğu görülmüştür. Merkez İdaresi tarafından son bir yıl içerisinde yazılı dilek ve şikâyetin olmadığı açıklanmıştır.

32. Merkez İdaresi tarafından tutulananın sürekli ilaç kullanması ve bu durumu bildirmesi halinde, tutulananın ilaçlarının temin edilerek görevli personelin gözetiminde kullandırıldığı belirtilmiştir.

33. Merkezde tutulanlara ve tutulma sürelerine ait bilgilerin Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter ve Pol-Net 4 Sistemi ile kayıt altına alındığı ve Sistemin Cumhuriyet savcısı tarafından kontrol edildiği açıklanmıştır. Ziyaret Heyeti tarafından nezarethane defteri incelenmiş olup defter kayıtlarının bazı bölümlerinde yer alan giriş/çıkış saatleri ile sonuç kısmının eksik olduğu görülmüştür.

34. Merkezde 19 adet kamera bulunduğu, Merkezin dışındaki kameraların gece görüşü özelliğine sahip olduğu ve kayıtların 30 gün süre ile saklandığı belirtilmiştir. Ziyaret Heyeti tarafından yapılan incelemelerde kameraların çalışır durumda olduğu ve geçmişe dönük kamera kayıtlarının düzenli bir biçimde tutulduğu gözlemlenmiştir.

35. Merkezde teknik nedenlerle kamera kayıtlarında aksaklık yaşanma ihtimali karşısında jeneratörün bulunduğu tespit edilmiştir.

36. Merkez İdaresi tarafından, tutulanların görevli personel tarafından güvenlik kameraları ile sürekli kontrol edildiği ve ilgili personelin gözetimde bulunduğu belirtilmiş ancak nezarethanelerde tutulanların erişebileceği acil çağrı butonu gibi bir sistemin olmadığı tespit edilmiştir.

37. Merkezde; 5 komiser/komiser yardımcısı, 44 polis memuru, 2 bilgisayar işletmeni, 2 geçici görevli, 15 çarşı ve mahalle bekçisi ve 1 teknisyen yardımcısı olmak üzere toplam 69 personelin bulunduğu ifade edilmiştir. Merkez İdaresi tarafından personelin gruplar halinde çalıştığı ve her grupta bir kadın personel bulunduğu bildirilmiş ancak ziyaret sırasında Ziyaret Heyeti tarafından ziyaret sırasında herhangi bir kadın personelin bulunmadığı görülmüştür.

38. Merkez İdaresi tarafından tutulmanın yabancı olması halinde Ankara Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığınca oluşturulan tercüman listesinden yararlanılarak yeminli tercüman talep edildiği bildirilmiştir.

III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

A. Değerlendirme

39. TİHEK'in UÖM kapsamında yürüttüğü faaliyetlerinin temeli ziyaret edilen kurumlarla pozitif yönde geliştirilecek iletişim doğrultusunda işbirliği esasına dayanmaktadır. Merkez tarafından, Ziyaret Heyetinin bütün bölümlere bekletilmeksizin erişimi sağlanmış, gerekli bilgi ve belgelere erişim vakitlice sağlanmıştır. Bu çerçevede, İdarenin ziyaret esnasında gösterdiği işbirliğine açık tutumları Ziyaret Heyeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

B. Tavsiyeler

1. Cebeci Şehit Birol Öztekin Polis Merkezi Amirliğine Yönelik Tavsiyeler

40. Engelli bireylerin kullanımına uygun olacak şekilde³ nezarethanelerde makul düzenlemenin yapılması,⁴

41. Nezarethane odalarının girişinde, odanın hangi cinsiyet grubuna tahsis edildiğine ilişkin işaret veya tabelaların asılması,

42. Nezarethanelerin içinde tutulanlara ayrılan oturma alanının eskidiği, yeterince kullanışlı ve rahat olmadığı gözlemlendiğinden söz konusu alan ile yastık ve battaniyelerin yenilenmesi,

43. Nispeten daha az ışığın girdiği nezarethane odasına yapay aydınlatmanın sağlanması,

³ 7/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun Geçici Madde 2'ye göre; "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sekiz yıl içinde engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir."

⁴ Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinin 14'üncü maddesine göre; "Taraf Devletler engelli kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dâhil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar."

44. Merkezin tuvalet, banyo ve lavabolarının engellilerin kullanımına uygun olacak hale getirilmesi, ayrıca; sıvı sabun, peçete gibi hijyen malzemelerinin bulundurulması,

45. Müdafî görüşme odasının⁵ tadilatının yapılarak odanın yenilenmesi,

46. Her ne kadar Merkez İdaresi tarafından talep doğrultusunda tutulanlara bilgilendirme yapıldığı ifade edilse de hem yabancı uyruklu şahıslar için çeşitli dillerde Sanık Hakları Formunun hazırlanması hem de tutulanları bilgilendirici broşür, kitapçık gibi materyallerin edinilmesi ve görünür yerlere asılması,

47. Tutulanlara ve tutulma sürelerine ait bilgilerin yer aldığı nezarethane defterinin tam ve eksiksiz olarak doldurulması,

48. Tutulanların odalarında herhangi bir çağrı sisteminin bulunmadığının tespit edilmesi nedeniyle, nezarethanelerde tutulanların erişebileceği acil çağrı butonu gibi bir çağrı sisteminin oluşturulması,⁶

49. Tutulan kişiler arasında kadınların da olabileceği ihtimalinin her zaman göz önünde bulundurulması ve nöbet sistemi içerisinde kadın personele de yer verilmesi,

hususları tavsiye edilmektedir.

⁵ Bkz. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 21'inci maddesi şöyledir:

“Şüpheli veya sanık vekâletname aranmaksızın müdafî ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. (...) Her kolluk biriminde görüşme için uygun şartları haiz görüşme odası ayrılır.”

⁶ Bkz. AİÖK Standartları, CPT/Inf(2002)15-part, para. 48.

“Polis nezaretindeki kişilerin her zaman nezaret görevlileriyle kolayca temasa geçebilecek durumda olmasını sağlamak için gerekli önlemler alınmalıdır. AİÖK heyetleri bazen, polis hücrelerinin polis memurlarının normalde bulunduğu ofislerden veya masalardan uzak olduğunu ve gözaltındaki kişilerin polis memurlarının dikkatini çekebilecekleri herhangi bir imkâna (örneğin çağrı sistemi) sahip olmadığını gözlemlemiştir. Bu şartlar altında, çeşitli olaylara (gözaltındaki tutulular arasında şiddet, intihar girişimi, yangın, vs.) zamanında yanıt verilememesi olasılığı oldukça yüksektir.”